

VÝZKUM MEZIPŘEDMĚTOVÝCH VAZEB INFORMATIKY A VÝTVARNÉ VÝCHOVY NA ŠKOLÁCH V LIBERECKÉM KRAJI

Lucrezia Škaloudová Puchmajerová

Abstrakt: V rámci grantového projektu Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci byly řešeny mezioborové vztahy předmětů informační a komunikační technologie a výtvarné výchovy. Do průzkumu byli zahrnuti učitelé základních škol prvního a druhého stupně a nižších stupňů gymnázií v Libereckém kraji, ale také žáci čtvrtých a pátých tříd. Projekt se zaměřil na šetření obsahu a forem výuky počítačové grafiky a multimédií a také na kooperaci učitelů těchto dvou oborů. Podařilo se realizovat průzkum celkem na 115 školách.

Klíčová slova: informační a komunikační technologie, výtvarná výchova, mezipředmětové vazby, výzkum

Abstract: *Within a grant from the Faculty of Science, Humanities and Education, Technical University of Liberec, the interrelationships between ICT and Art education were investigated. Teachers from primary and lower-secondary schools in the Liberec Region as well as pupils in forms four and five were included in the study. The project focused on the investigation of learning content and forms of teaching of computer graphics and multimedia and also on the cooperation between the teachers of these two specializations. The sample counted 115 schools.*

Key words: *Information and communication technology, art education, inter-subject relationships, research*

1 Úvod

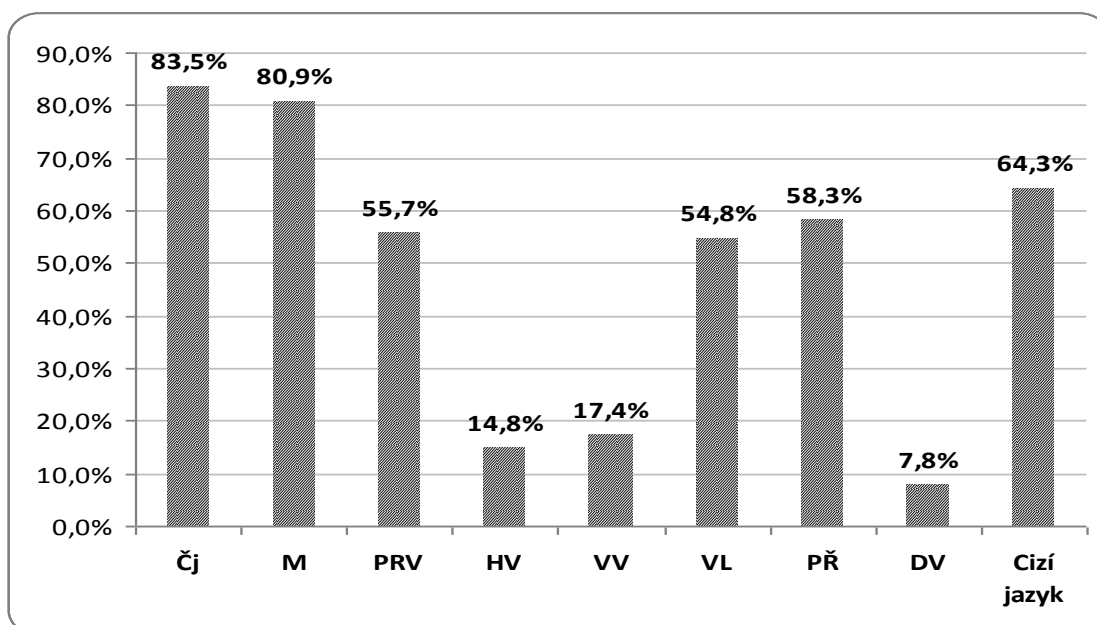
Tento projekt byl zaměřen na kooperaci učitelů informatiky a výtvarné výchovy na 2. stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií a zároveň na spolupráci učitelů informatiky a 1. stupně ZŠ. Do výzkumu bylo zahrnuto 115 škol Libereckého kraje (z plánovaných 200 škol). Nebyly zahrnuty školy speciální a praktické, kde jsme s kolegyní předpokládaly odlišný přístup k výuce a pravděpodobnou možnost zkreslení výsledků výzkumu. Našly se také školy, které se odmítly na výzkumu podílet nebo bylo nutné je z důvodu relevantnosti dat vyřadit.

Řešitelé grantového projektu byli: Za informatiku Ing. Dana Slánská (katedra aplikované matematiky FP TUL), za výtvarnou výchovu Mgr.A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová (katedra primárního vzdělávání FP TUL). Sběr dat proběhl za pomoci studentů Učitelství 1. stupně a se statistickým vyhodnocením pomohl doktorand Mgr. Radim Doležal.

Výzkum probíhal pouze 1 rok a byl původně zamýšlen jako soubor řízených rozhovorů. Při předvýzkumu si učitelé sami vyžádali písemnou formu, proto byly dotazy sestaveny do 4 dílů dotazníku (A informatika, B výtvarná výchova, C 1. stupeň a D žáci 4. a 5. tříd). Byl připraven i online dostupný formulář.

Vycházely jsme z Rámcových vzdělávacích programů, které předpokládají podobné spolupráce, proto dotazy směřovaly nejen k technickému vybavení, ke spolupráci učitelů, ale i ke Školním vzdělávacím programům (ŠVP). V době výzkumu se ještě podle ŠVP ve 4. a 5. třídách neučilo, proto se odpovědi vztahovaly spíše k počítačovým kroužkům. Počítače využívají učitelé zejména pro hlavní předměty, jak vyplývá z grafu č. 1. tedy při českém jazyce v 83,5 %, v matematice v 80,9 %, u cizích jazyků 64,3 %, nejméně se využívá ve výtvarné, hudební a dramatické výchově.

Graf č. 1 Využití počítače v jiných předmětech než je informatika

Tento příspěvek však chceme věnovat části dotazníku B, kde odpovídali učitelé výtvarné výchovy. Zjišťovalo se, do jaké míry spolupracují s učiteli informatiky, jaké mají k dispozici vybavení a jaké artefakty na počítači vytvářejí.

2 Výtvarná výchova a počítače

Současné výtvarné umění stále častěji pracuje s počítači. Stále více pronikají tzv. nová média, využívající digitální fotografie, interaktivní animace, videoart, práce v grafických programech, velmi často se kombinují s audiozáznamy.

Učitelé výtvarné výchovy nebývají tak zruční v oblasti informačních a komunikačních technologií (ICT), počítače neumí ovládat tak, aby na nich mohli pracovat se svými žáky, kterým jsou naopak počítače velmi blízké. Mnohé žáky by bylo možné skrze tuto práci lépe motivovat. Výtvarníci mohou do této spolupráce vnést mnoho nového, mohou poskytovat náměty pro práci, mohou vytvořit přípravné práce, které by bylo možno digitalizovat a dále je zpracovávat v informatice. Naopak učitelé informatiky, bývají spíše technicky než výtvarně zaměřeni, proto by mohli výtvarné náměty využít a dát své výuce nové dimenze.

Sama informatika si klade otázku, co má být obsahem její výuky. Pravdou je, že v současné době se pracuje s výtvarnými náměty minimálně, a tudíž by kooperace s výtvarnou výchovou, kromě jiných oborů, mohla být jednou z možných cest. Nabízí se nejen zpracování digitální fotografie, kterou již považujeme za běžnou záležitost, ale i digitální malba, výtvarné práce využívající designu, tvorba animací, dokonce krátkých filmů. A jiné projekty.

První věc, na kterou jsme se dotazovali, byla otázka aprobovanosti výtvarníků. Zjišťujeme, že tři čtvrtiny venkovských učitelů VV je aprobovaných na rozdíl od městských, kde je to jen o málo více než polovina. A 5 % učitelů studuje.

Domníváme se, že ve městech chybí snaha o aprobovanost ze strany ředitelů, kteří často na tomto předmětu šetří finanční prostředky. Totéž si ověřujeme při hledání účastníků pro výtvarné kurzy, které na naší fakultě pořádáme a o něž jeví zájem spíše učitelé z menších měst.

Počítačovou učebnu občas používá 54 % učitelů výtvarné výchovy, což ukazuje, že výtvarníci o práci na počítači zájem mají. Z praxe však víme, že počítačové učebny bývají na školách plně vytíženy a proto není jednoduché v učebně jednorázově najít volnou hodinu.

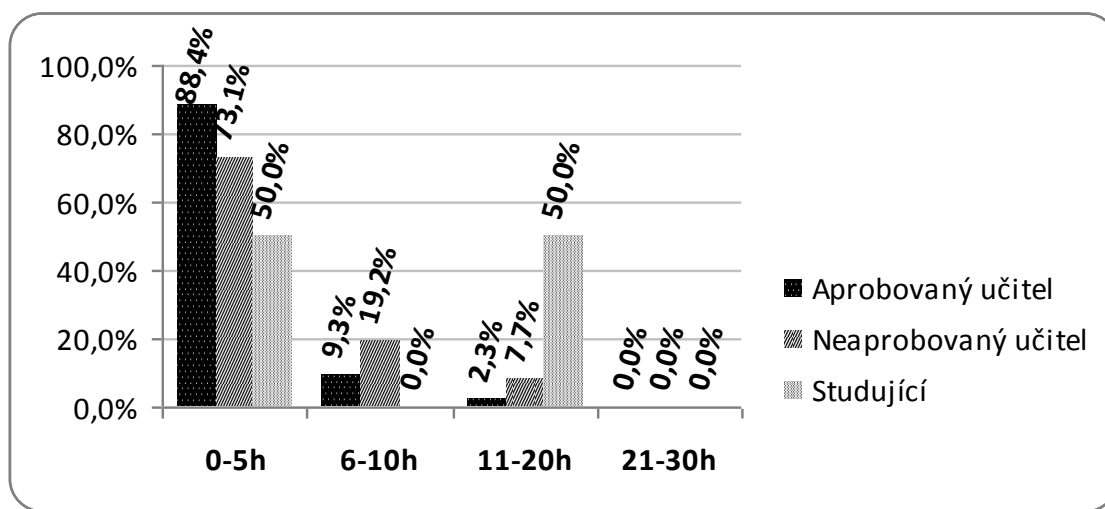
Důvod proč výtvarní učitelé nepoužívají počítače je shrnut do následujících kategorií:

Nemám dostatečné znalosti v oboru počítačová grafika	30,1 %
Dostatečně se tomu věnují v informatice	23,7 %
Nevyplněno	18,3 %
Nepovažuji to za nutné	12,9 %
Počítačová učebna je trvale obsazena	9,7 %
Jiné	5,4 %
Zkoušeli jsme, ale žáky to nebaví	0,0 %

Zajímalo nás, kolik hodin z celkové dotace na výtvarnou výchovu věnují výtvarní učitelé práci s počítači. Zde odpověď uvedlo jen 70 % učitelů

(nejméně bylo studujících). Odpovědi aprobovaných i neaprobovaných učitelů jsme očekávaly. Zajímavý je však postoj studujících učitelů. Polovina z nich uvádí, že se věnuje PC grafice 11 až 20 hodin z celkové dotace VV (což je pro představu čtvrtina dvouhodinové dotace, téměř dva a půl až tři měsíce). To spíše ukazuje na to, že studující nemá zcela jasnou představu o obsahu výuky anebo bez rozmyšlení uvedli nepřiměřený počet hodin. Tento údaj nepovažujeme za relevantní.

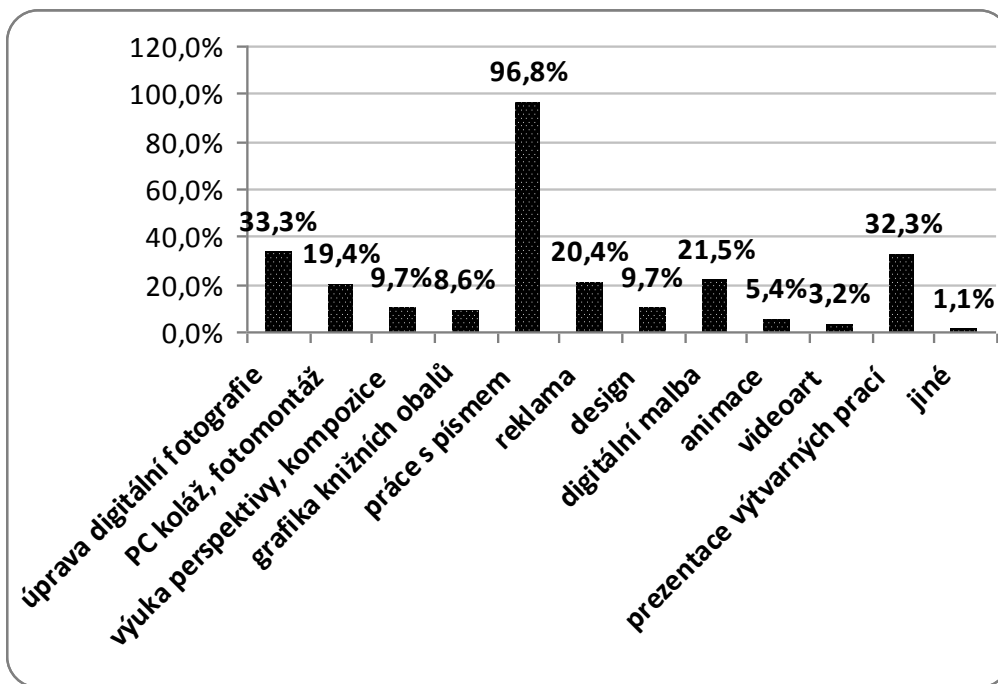
Graf č. 2 Kolik hodin z celkové dotace na výtvarnou výchovu jsou věnovány práci s počítači

Co se technického vybavení týče, mají učitelé možnost využít digitální fotoaparát 86,5 %, interaktivní tabuli 62 % (50 % na vesnici, 73,3 % ve městě), videokameru 39 %, tablet pouze 8,2 % (11 % na vesnici, 5,3 % ve městě). Přesto, že k vytváření artefaktů (uvedených v grafu č. 3) by bylo vhodné využívat tablety, učitelé je nemají k dispozici, nebo s nimi neumí zacházet.

Jeden ze stěžejních dotazů se týkal konkrétních artefaktů, které tvoří výtvarníci se svými žáky na počítači. Nabídli jsme učitelům několik kategorií, z nichž překvapivě uvádějí, že nejvíce pracují s písmem.

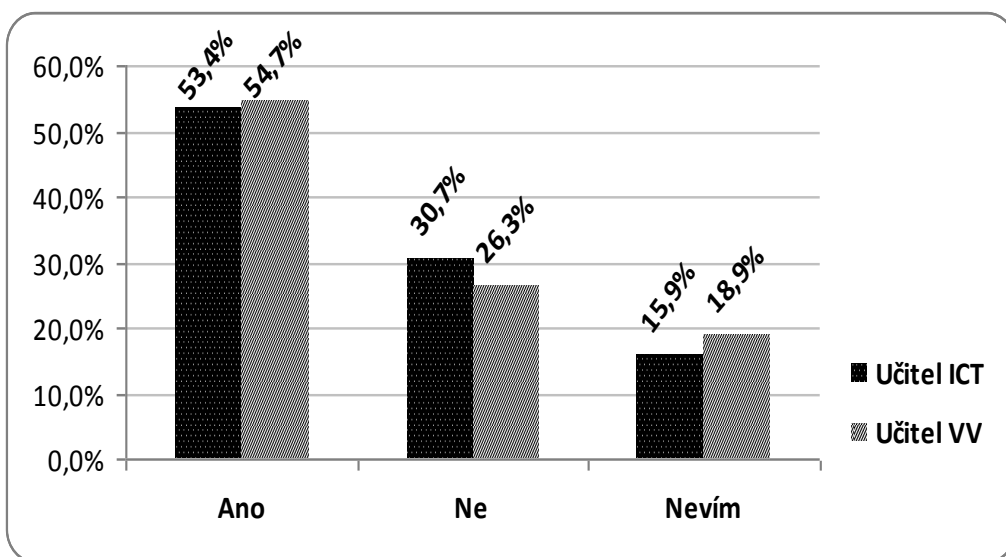
Očekávali jsme spíše úpravy fotografií, fotomontáže a prezentace výtvarných prací. Téměř vůbec se učitelé nepouštějí do animací a videoartu.

Graf č. 3 Artefakty tvořené na počítači při výtvarné výchově

Část dotazů byla shodná jak pro učitele výtvarné výchovy, tak pro učitele informatiky, nebylo však možné zajistit na škole oba tvůrce školního vzdělávacího programu. Přesto dochází ke shodě. Téměř 55 % informatiků i výtvarníků tvrdí, že mají v ŠVP definovanou spolupráci, pouze 20 % nevědělo, ostatní (30 %) vypovídají, že nemají uvedenu spolupráci mezi ICT a VV, nebo o ní vůbec nevědí.

Graf č. 4 Spolupráce definovaná v ŠVP

Dotazovali jsme se i na to, zda výtvarníci přichází s nápady na spolupráci. 41 % učitelů ICT a VV přiznává, že nespolupracuje, 20 % se shoduje na spolupráci. 31 % učitelů se v odpovědích rozchází.

Informatiků jsme se ptali, zda nabízí výtvarníkům spolupráci a výtvarníků, zda jsou žádáni učiteli informatiky o spolupráci. Oba učitelé potvrdili vzájemnou spolupráci pouze v 8,6 %. Nespolupracuje 47,3 % dotázaných. Ve výpovědi se neshodlo 44,1 %, což je vysoké číslo, ale je třeba si uvědomit, že informatiků i výtvarníků může být na škole více a spolupracovat může jiná dvojice než dotázaná.

Předpokládáme, že na mnohých školách učitelé spolupracují v různých projektech, proto jsme se ptali výtvarníků i informatiků, zda připravují společné projekty. I zde kladně odpovědělo velmi málo učitelů (10,8 %), podobně jako u předchozího dotazu. Záporně odpovědělo 64,5 % a neshoduje se necelých 25 % učitelů. Zde však podotýkáme, že projekty bývají většího rozsahu a ve škole se o nich ví. Proto nás tato neshoda přinejmenším zaráží.

ICT proniká do všech oblastí vzdělávání a v současnosti není možné se tomu bránit. Je zapotřebí, aby se i vyučující ostatních oborů podíleli na obsahu výuky ICT a zároveň poskytl těmto technologiím rozumný prostor ve vlastní výuce. Mnozí se již neobejdou bez interaktivní tabule, která je velmi atraktivní a může obohatit výuku, ale je-li používána v každé hodině, pak zevšední a žáci z ní mohou být unaveni.

3 Závěr

Realizovaný projekt přispěl k lepšímu pochopení mezipředmětových vazeb informatiky a výtvarné výchovy na školách v Libereckém kraji. Výstupy z projektu naznačují, jak a nakolik probíhá spolupráce mezi učiteli informatického a výtvarného oboru a učiteli 1. stupně a také naznačují, jak probíhá realizace školních vzdělávacích programů. Data získaná z projektu informují také o vybavenosti libereckých škol a naznačují jejich reálné možnosti využití prostředků informatiky ve výuce výtvarné výchovy.

Zjevně se potvrzuje hypotéza, že učitelé ICT a VV, ICT a 1. stupně spolu příliš nespolupracují. A že by bylo vhodné zamyslet se nad tím, jak jsou aplikovány školní vzdělávací programy ve výuce. Nabízí se také zkvalitnění obsahu ICT prostřednictvím VV, zejména prostředky dostupnými oběma oborům. Na 1. stupni se podle ŠVP začíná ICT vyučovat až v letošním roce 2010/11 tzn., že v době výzkumu byly na školách ještě velké rozdíly ve výuce ICT na 1. stupni.

Po zpracování tohoto výzkumu považujeme za důležité dozdělat v tomto směru nejen učitele 1. stupně, ale i výtvarníky. Proto jsme s kolegyní Ing. D. Slánskou vytvořily v rámci celofakultního ESF grantu „Moderní učitel“ kurzy Animace, Videoartu, Počítačové grafiky a ICT pro 1. st. ZŠ. Nejde o to, aby se tito učitelé naučili vyučovat informatiku, jak

to mnozí chápou. Ale spíše, aby se seznámili s tím, v čem jim může být informatika nápomocná, jak může výuku obohatit, nebo probudit zájem o výtvarnou tvorbu u žáků, kteří jsou technicky založeni a výtvarná výchova je nebaví. Totéž by měli absolvovat učitelé informatiky. Ideální by bylo uspořádat tvůrčí dílnu pro celé školní týmy učitelů. Bohužel po zkušenostech s realizací, spíše se získáváním učitelů do jiných kurzů, se tato myšlenka jeví nereálná.

Kontakt na autora

Mgr.A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová
Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
katedra primárního vzdělávání
Studentská 2, Liberec 1 46117
E-mail: lucrezia.skaloudova@tul.cz